

DAŘBUJANOVÁ, A. – LACINA, L. *Albrechtice v Jizerských horách 1670–2025*

Liberec: Nakl. Roman Karpaš RK, 2025, 160 s.*

Jak se již na stránkách Právněhistorických studií opakovaně prokázalo, k poznání našich obecných i právních dějin nepřispívají jen práce, mapující celostátní dění, ale i díla, která se zaměřují na menší celky. Především takové, kudy historie kráčela zvláště výrazně a dramaticky. Sudetoněmecká území k takovým oblastem nepochybně patří, a proto profesionální pokusy tamější vývoj analyzovat, je třeba považovat za mimořádně slibné.

Nejinak je tomu v případě nové monografie o dějinách obce Albrechtice v Jizerských horách v letech 1670–2025, vydané u příležitosti 355. výročí založení obce, z pera historiků Severočeského muzea v Liberci Anny Dařbujanové a Lubora Laciny. Oba autoři prokázali již svoji erudici publikacemi o historickém pozadí různých míst Libereckého kraje a přenesli tak do recenzované publikace četné zkušenosti¹. Pro pořádek dlužno uvést, že nejde o první publikaci o historii obce Albrechtice v Jizerských horách. Na počátku století vydal její obecní úřad vlastním nákladem stručnější, asi padesátistránkové dílo „Osudy jedné obce Jablonecka“ od graduovaných historiků Jarmily a Vojtěcha Menclových², kteří se ve své literární činnosti zabývali především moderními politickým dějinami³. U příležitosti 350. výročí založení obce vydal obecní úřad též vlastním nákladem útlý, asi čtyřicetistránkový sešit, který je ovšem spíše sborníkem fotografií, dobových či současných, doprovázených komentáři kronikářky Dany Nývltové⁴. Recenzovaná publikace o rozsahu 160 stran předčí dosavadní díla o obci nejen svým objemem, ale i knihařským a grafickým zpracováním. Je vyvedena na křídovém papíře, v tvrdé vazbě a obsahuje stovky dobových černobílých i současných barevných fotografií, jakož i cenných historických map. Tím se jednoznačně řadí k ozdobám každé knihovny.

Na zadní straně desek recenzované publikace je výstižně popsána její struktura: „Kniha Albrechtice v Jizerských horách 1670–2025 má oproti jiným vyšší ambice, i když není

* Tato recenze vznikla v rámci výzkumného projektu Univerzity Karlovy *Cooperatio* – vědní oblast Law.

¹ Např. DAŘBUJANOVÁ, A. – LACINA, L. *Bedřichov. Příběh vesnice v Jizerských horách*. Liberec: Nakl. Roman Karpaš RK, 2022; LACINA, L. *Staré školy: Albrechtice v Jizerských horách. Krkonoše, Jizerské hory*, 2023, č. 2, s. 31 an. apod.

² MENCLOVÁ, J. – MENCL, V. *Osudy jedné obce Jablonecka. Albrechtice v Jizerských horách*. Albrechtice v Jizerských horách: Obecní úřad, 2000.

³ Např. MENCL, V. *Politické boje KSČ a její vývoj v letech 1921–1924 (historická studie)*. Praha: Naše vojsko, 1958; MENCL, V. et al. *Osm měsíců pražského jara 1968*. Praha: Práce, 1991; MENCLOVÁ, J. *Vítězný sjezd*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959 apod.

⁴ NÝVLTOVÁ, D. *Albrechtice v Jizerských horách 1670–2020*. Albrechtice v Jizerských horách: Obecní úřad, 2020.

řazena ryze či cíleně chronologicky. Všímá si jednotlivých témat, která jsou pro Albrechtice a Mariánskou Horu typická – sklářský průmysl, duchovní život, svět hospod a hostinců, továrníci a živnostníci, spolkový život, válečná období nebo sport a turismus.“ Tato témata spjatá s obcí jsou nepochybně zajímavá především pro toho, kdo tamní prostředí zná. Sám recenzent je s obcí Albrechtice v Jizerských horách úzce spjat. Naše rodina tam jezdí už 75 let. Ač pražský rodák jsem tam vyrostl a cítím se být jejím obyvatelem *honoris causa*. Přesto, či právě proto uznávám, že výše vyjmenované pasáže knihy by si zasluhovaly recenzi spíše v obecně historických či populárně vlastivědných periodikách. Navíc nikoli od toho, kdo je zatížen osobními dojmy a vzpomínkami. Napsat recenzi do právně historického časopisu jsem se rozhodl proto, že příběh obce Albrechtice v Jizerských horách zachycuje též soužití Čechů a Němců, hlavně v nelehkém období předvečera a průběhu druhé světové války a po jejím skončení. A to včetně právního a politického pozadí.

Albrechtice v Jizerských horách byly typickou sudetoněmeckou obcí s většinovým německým obyvatelstvem. Jarmila a Vojtěch Menclovi uvádějí v tomto ohledu přesné statistické údaje. V roce 1900 tu žilo 19 Čechů z celkového počtu více než dvou tisíc obyvatel a v roce 1910 se k české národnosti hlásily 24 osoby⁵. Recenzovaná publikace dokumentuje též strukturu žactva v tamních školách, z níž plyne dominance německých tříd. Vznik tříd pro české děti je zaznamenán až od roku 1919 s tím, že od třicátých let počet zapsaných českých dětí, které byly především ze smíšených manželství, klesá, a od roku 1935 se mnoho rodičů neodvažovalo své děti do české školy posílat⁶. Autoři recenzované publikace neopomíjejí angažovanost albrechtických v odporu proti nově vzniklé Československé republice po roce 1918. Už od jara téhož roku se obec připojovala k požadavkům začlenit se do autonomní provincie Deutschböhmen. Díky zásahu československé branné moci ve spojení s celkovým poválečným vyčerpáním obyvatelstva se před Vánocemi 1918 provincie Deutschböhmen zhroutila. Jenže nové státoprávní uspořádání uvítal v Albrechticích, stejně jako jinde v Sudetech, málokdo. Díky poválečné konjunkturu jako by se nechtěl vůči československému státu zmírňovala. V obecních volbách v roce 1925 získaly, samozřejmě německé, strany, ochotné spolupracovat s československou vládou 13 z 24 mandátů v obecním zastupitelstvu. Avšak ve volbách v roce 1935 získala v Albrechticích Henleinova Sudetoněmecká strana 70 % voličských hlasů, následována komunisty (18 %) a sociálními demokraty (13 %). Ostatní německé demokratické strany prakticky vymizely. V přílehlé osadě Mariánská Hora získali henleinovci 37 % a spojená fronta komunistů a sociálních demokratů 55 %⁷. Není divu, že albrechtičtí přijali odtržení sudetoněmeckého území na podzim roku 1938 kladně a stejně jako jinde v zabraných územích se následně připojovali k nacistické propagandě, jak autoři recenzované publikace popisují. Dokumentují rovněž události konce války a následného odsunu německého obyvatelstva. Ze seznamu v okresním archivu v Jablonci nad Nisou z léta 1945 vyplývá, že v obci bylo k odsunu určeno 1187 obyvatel, z nichž 184 byli členové NSDAP, u nichž byla poznámka „nutno odsunout“. Poznámkou „možno odsunout“ bylo opatřeno 451 jméno a 552 osoby mohly zůstat jako odborníci. Šlo především o pasíře nebo brusiče či mačkače

⁵ MENCLOVÁ – MENCL, *Osudy*, s. 18.

⁶ MENCLOVÁ – MENCL, *Osudy*, s. 19.

⁷ MENCLOVÁ – MENCL, *Osudy*, s. 20.

skla a jejich rodiny⁸. V neposlední řadě bylo rozhodující i majetkové hledisko – majetnější Němci byli odsunováni zhusta bez ohledu na polehčující okolnosti odborné či politické, což platilo nejen v Albrechticích, ale v celém pohraničí. Tak se stalo, že mnoho Němců žilo ve svých domovech dál i dlouho po válce. Recenzent si ze svého dětství pamatuje na mnoho sousedů, kteří neuměli skoro česky, což mně umožňovalo zdokonalovat se v němčině. Z výše uvedeného je patrné, že v obci došlo po válce k téměř úplné výměně obyvatelstva. Autorům recenzované publikace budiž přičteno k dobru, že poválečný vývoj se všemi jeho politickými excesy rudých hvězd a odborářských rekreací hodnotí profesionálně a *sine ira et studio*.

V poslední době bývají na recenzenty kladeny požadavky, aby posuzované dílo jen neadorovali, nýbrž aby poukazovali i na jeho stinné stránky. Pokusím-li se vyhovět, pak lze patrně napsat, že některé pasáže jsou nadměrně zatíženy podrobnostmi: fungování hostinců, spolkový život, turismus. Ovšem autoři si nepochybně dali velkou práci, aby příslušné údaje v archivech zjistili. Na druhé straně, takové údaje mohou velmi posloužit odborně zaměřeným badatelům. Za příklad v právněhistorickém časopise lze uvést kapitulu „Albrechtice a jejich hříšní lidé“ (s. 32–35), která je kriminologickým snímkem své doby a přispívá k poznání vývoje trestné činnosti v konkrétním čase a místě. Za pozornost pro badatele v oboru církevních dějin stojí kapitola „Albrechtice pod Boží ochranou“ (s. 12–25), která dokumentuje nejen vývoj duchovního života v obci, včetně výrazného postavení starokatolické církve. V Albrechticích totiž historicky působí specifická odnož katolické církve, kterou bychom jinde hledali jen stěží, totiž starokatolíci. Oddělila se od římskokatolické církve v letech 1868–1870, čímž někteří katolíci vyjadřovali nesouhlas se závěry Prvního vatikánského koncilu, zejména o neomylnosti papeže⁹. Z kolébky starokatolictví Mnichova se jeho aktivity přenesly do Jizerských hor, aby tam vznikly starokatolické kostely v Jablonci nad Nisou nebo v Desné. Autoři popisují, kterak se starokatolictví v Albrechticích střetávalo s katolictvím římským, včetně právního řešení některých sporů. Kapitola o duchovním životě v obci textem i fotodokumentací ukazuje, jak vedení obce pečuje o církevní památky a podporuje duchovní život.

Recenzovanou publikaci lze vřele doporučit pro její estetickou a obsahovou hodnotu. *In concreto* dokresluje například dnes již legendární dílo Miroslava Nevrlého „Kniha o Jizerských horách“¹⁰. Zvláště cennou může být pro badatele, kteří se zaměřují na vývoj česko-německých vztahů jako střípek do mozaiky pro komplexní studium problematiky.

Michal Tomášek

doi: 10.14712/2464689X.2025.44

⁸ MENCLOVÁ – MENCL, *Osudy*, s. 22.

⁹ Podrobněji např. LÉBLOVÁ, M. *Církev, sekularizace, nacionalismus: První vatikánský koncil, vznik starokatolické církve a vztah katolické církve k sekularizaci a s ní souvisejícímu nacionalismu v letech 1870–1885 v českých zemích habsburské monarchie*. Brno: L. Marek, 2009.

¹⁰ Nevrlý, M. *Kniha o Jizerských horách*. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1981.